

УДК 78.071.1(477)(092):78.087.68

ТВОРЧИСТЬ ЛЕВА ТУРКЕВИЧА В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА ДІАСПОРИ

Наталія СИНКЕВИЧ

*Кафедра методики музичного виховання і диригування,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
вул. І Франка, 24, Дрогобич, Україна, 82100,
тел.: 067-97-71-397; e-mail: synkewych@mail.ru*

Стаття присвячена багатогранній діяльності видатного українського диригента середини ХХ століття Лева Туркевича. Описано родинні витоки високої духовності митця, його таланти та здобуття ґрунтовної освіти. Окреслено періоди творчості та визначено найвищі досягнення на посаді диригента Львівського оперного театру, в еміграції – як керівника хору “Ваґра” в Західній Європі та інших хорових колективів (у тому числі церковного) у Канаді. Наголошено на усвідомленні ним національно-виховних цінностей церковного обряду. Л. Туркевич дбав про насичення хорового репертуару літургійною та паралітургійною хоровою музикою, написав працю про церковну музику, мав численні виступи у храмах різних конфесій. Виконавська творчість Л. Туркевича потрактовано в контексті соціокультурного функціонування українського хорового мистецтва діаспори Заходу.

Ключові слова: диригент, хор, церковний і світський репертуар, діаспора, концерт.

Традиційно-генетичний потяг українців до гуртового співу, який можна окреслити як архетипову функцію національного хорового мистецтва, знайшов окремий вияв у діаспорі. Митці, які опинилися на Заході внаслідок історичних і політичних обставин, сповна усвідомлювали роль хорової діяльності в житті й культурно-психологічній етноідентифікації емігрантів та їхніх дітей. Хор був духовно-мистецьким осередком, де українці могли відчувати себе національною одиницею, відпорною до асиміляції з іншими націями та народностями. Водночас хор ставав прихистком перед надміру урбанізованою і прагматичною атмосферою західного буття. Для ширшого загалу публіки (української та чужинської) кожний хоровий концерт сприймався як маніфестація українства, його самоствердження. Тому поряд із архетиповою діяла етноконсолідаційна функція, що сприяла єднанню людей, поколінь, вираженню спільності думок і почуттів через спів. Серед митців діаспори, які самовіддано присвячували себе організації хорової справи й диригентській практиці, вирізняється постать Л. Туркевича. Метою статті є висвітлення внеску видатного диригента до функціонування українського хорового мистецтва в Західній Європі та Канаді.

Мистецька величина й досягнення Л. Туркевича переконують у недостатній увазі дослідників до його постаті та творчої праці на благо української культури.

Обмаль літератури (на сьогодні це видана 1965 року в Канаді книжка Любові Левицької та Івана Бодревича, в якій також містяться спогади різних авторів про митця; крім того, є спорадичні дані в працях Антона Рудницького, Василя Витвицького та Ганни Карась), спонукає до якомога повнішого зібрання відомостей і фактів про Л. Туркевича. Оперний, оркестровий і хоровий диригент, педагог, піаніст, концертмейстер, віолончеліст, музикознавець, композитор і аранжувальник, організатор музичного життя – на всіх напрямках діяльності він залишив відбиток свого багатого обдарування, високої фаховості та водночас рідкісних серед артистів такого рівня якостей інтелігентності й людяності.

Витоки цього варто шукати насамперед у його походженні та вихованні. Народився Л. Туркевич 4 травня 1901 року у відомій своєю музикальністю священничій родині отця-катехита Івана, в містечку Броди. Сестрами Лева були майбутні перша українська композиторка Стефанія Туркевич-Лукіянович і оперна співачка Ірина Туркевич-Мартинець. Мати Софія (з дому Кормош), колишня учениця В. Курца та К. Мікулі, чудово грала на фортепіано, акомпанувала на концертах молодій С. Крушельницькій. Дід Лев, на честь якого, ймовірно, назвали онука, мав чин отця мітрата у Святоюрському соборі Львова, посвячував новозбудований Музичний інститут ім. М. Лисенка. З раннього дитинства у хлопчика виявили абсолютний слух і тому такою органічною була його участь у домашньому музикуванні. Він зростав на лоні мальовничої природи (з 5-ти років у Заліщиках над Дністром, потім у селі Підмихайлівці Рогатинського повіту, де був родинний маєток з розкішними парком і садом), в оточенні національної культурно-мистецької і релігійної еліти. Як і інші діти, змалку знав народні обряди, звичаї, пісні. У семирічному віці виступив як піаніст-соліст на львівській сцені зі складною програмою. Коли 1911 року перебралися до Львова й замешкали при Соборі св. Юра з о. Левом, співав разом з братом і сестрами у церковному хорі, провадженому їхнім батьком, о. Іваном. Під час проживання родини у Відні (1914–1916 роки) й праці о. Туркевича з хором церкви св. Варвари син Лев виконував сопранові партії літургійних творів Д. Бортнянського.

Лев отримав ґрунтовну освіту: Українська Академічна Гімназія і паралельно Вищий музичний інститут ім. М. Лисенка (клас фортепіано М. Криницької) [4, с. 402], Львівська консерваторія ім. К. Шимановського (клас проф. М. Солтиса) [9, с. 300], згодом Академія музики у Відні (музикологія і композиція у проф. Й. Маркса, фортепіано у Ф. Вірера) [9, с. 300] й Віденський університет (філософський і математичний факультети). Окрім музичних, мав математичні здібності, що дали змогу стати визначним шахістом.

Упродовж міжвоєнного періоду Львова Л. Туркевич концертував у складі інструментальних ансамблів (зокрема, як віолончеліст із піаністкою Г. Левицькою та скрипалем Р. Придаткевичем), а також розпочав диригентську діяльність із хорами “Львівський Боян”, “Бандурист”, львівським симфонічним оркестром. Виступи Л. Туркевича рецензували В. Домет-Садовський і С. Людкевич, відгукуючись про нього вельми позитивно й відзначаючи “визначні” слухові здібності виконавця та його “совісну працю” [6, с. 485; 7, с. 498]. В. Барвінський назвав Л. Туркевича “найкращим диригентом того часу” [10, с. 34]. Також Л. Туркевич організував “шістнадцятку” – чоловічий хор, з яким їздив виступати Галичиною. Зібрані кошти жертвували українським політичним в’язням та інвалідам. Збирав і видавав друком разом з двома членами цього хору нелегально передані з Наддніпрянщини народні

пісні (в хорових опрацюваннях М. Леонтовича, М. Вериківського та К. Стеценка) під криптонімом МУТУМ із серії “Підручна бібліотека «Бандуриста»”. Був активним учасником кооперативу “Український театр”, де з музикантів працювали також С. Людкевич і Я. Ярославенко. У Відні диригував студентськими хорами, деколи оркестром на різних урочистих заходах. По закінченні студій влаштувався заступником диригента у Львівському оперному театрі. Став першим українським оперним диригентом у Галичині. Весь репертуар диригував напам’ять, працював без камертона. Залучався також до розважальних імпрез, як артист і автор музики. Співпрацював із авторами стрілецьких пісень – Л. Лепким, Р. Купчинським та ін. Увійшов до СУПроМу як член управи та виконавської секції.

У 1929–1939 роках Л. Туркевич – професор музики в Познанському університеті, а також диригент оперних театрів у Бидгощі, Варшаві та Познані; як міг, допомагав у працевлаштуванні українським співакам. 1939 року повернувся до Львова, де його запрошено на посаду музичного керівника театру ім. Лесі Українки та професора Львівської державної консерваторії. З 1941 року призначений головним диригентом Львівської опери. Як писав В. Витвицький, оперний театр, збагачений досвідченими мистецькими силами з центральних українських земель, блискуче розвинувся під проводом режисера В. Блавацького та диригента Л. Туркевича. Зокрема, пам’ятним і вражаючим стало виконання “Кавказу” Шевченка-Людкевича з’єднаними хорами й симфонічним оркестром опери під керівництвом Л. Туркевича 1943 року. Композитор, митці-виконавці та численні слухачі відчули тоді особливе “почуття єдності та спільності” [3, с. 213–214]. Трохи раніше, відбулося “Свято пісні” – конкурс хорів Галичини. Л. Туркевич увійшов до складу журі, а на другий день конкурсу сам диригував усіма хорами в театрі та на спільному концерті в Стрийському парку. В цей час писав багато музики: світської (симфонічні й вокальні твори, струнні ансамблі, хорові опрацювання фольклору) й літургійної (Служба Божа для чоловічого хору, Панахида, окремі пісні до Служби Божої та паралітургійні духовні пісні), інструментував твори інших композиторів. Окрім того, Л. Туркевич поруч із С. Сапруном, С. Людкевичем, В. Барвінським, М. Колесою, Б. Кудриком та іншими працював у створеному 1941 року Інституті народної творчості [10, с. 24].

1944 року, внаслідок загрози радянської окупації, значна частина інтелігенції Галичини емігрувала на Захід. Родина Л. Туркевича спочатку перебувала в Австрії. Під час “таборового періоду” еміграції диригент продовжував свою діяльність: у Відні, в Соборі св. Стефана керував спеціально організованим мішаним хором на заупокійній Службі Божій за митрополитом А. Шептицьким (соло виконала сестра Лева Стефанія). Організував концертну групу у складі співаків М. Скала-Старицького, Л. Рейнарівича, О. Сушко й танцюристки Р. Прийми, де був і керівником і акомпаніатором. Ця група виступала для Української Дивізії у Словаччині. Очоловав деякий час емігрантський хор Собору св. Варвари. Побував у більшовицькому полоні біля табору “Брук”, де його зобов’язали організувати хор із в’язнів і дати концерт на свято армії, звеличуючи Сталіна спеціально скомпонованою диригентом піснею на готовий текст [2, с. 258]. Це значною мірою допомогло у визволенні, після чого Л. Туркевич керував у Філлях (Каринтія) хором ім. Кошиця.

Тоді ж в Інсбруку, під диригентурою М. Струка, діяв хор “Думка”, організаторами якого були Ю. Цегельський, М. Винницький і Є.-О. Садовський.

З переїздом “Думки” до міста Брегенц поблизу Швейцарії виникли непорозуміння диригента зі співаками. Дійшло до судового процесу, внаслідок чого управа хору повинна була знайти нового авторитетного диригента й мистецького керівника. Вибрали професора Л. Туркевича, який оновив склад “Думки” членами свого хору ім. Кошиця, а також хористами інших колективів. 1946 року народився чоловічий хор “Ватра”.

Перші концерти реорганізованого хору (ще зі старою назвою) увінчалися успіхом. Взявши тоді ж участь в українській Службі Божій у Брегенц, хор розпочав новий етап діяльності з Божим благословенням. У нелегких табірних умовах Л. Туркевич проводив щоденні проби по 6–7 годин, вишколюючи як цілий колектив, так і окремих співаків. Ретельна праця диригента, добрий голосовий матеріал і завзяття хористів уможливили вже за кілька тижнів улаштування турне французькою окупаційною зоною Німеччини. Для цього турне Л. Туркевич заангажував о. П. Мельничука як капелана хору. Він відправляв Богослуження разом із парохами місцевих церков, куди “Ватра” приїжджала на запрошення. За словами о. П. Мельничука, хористи “були віруючі люди, тим більше, що їхній диригент так солідно підготував їх ... це насправду була велика розкіш душі слухати того чудового співу наших церковних мелодій. Тому й не диво, що ті прекрасні наші мелодійні пісні з Святої Літургії, порушували до сліз навіть і німців, хоч вони змісту не розуміли” [8, с. 301]. Рецензенти з німецької і української преси писали про досконалість співу одягнених у народні строї хористів і мистецьку цілісність колективу, який уважно стежить за вказівками “улюбленого і скромного” керівника. Були відзначені особливості програм, в яких сусідили українські та німецькі хорові твори. Кожний світський концерт відкривався піснею М. Гайворонського “За рідний край, за нарід свій”, що стала своєрідним гімном хору. Цим демонструвалася естетико-художня вартість української музики, а також національно-патріотичні засади колективу, що виконував, серед іншого, ідеологічно-пропагандистську функцію хорового мистецтва. На протигагу радянському режимові, що закріпився на батьківщині й затушовував національні відмінності всіх “братніх республік”, хор “Ватра” сповіщав світові про Україну, її визвольну боротьбу, багатий фольклор, композиторську творчість і давню церковно-пісенну культуру.

Саме як “Ватра” хор уперше виступив 22 вересня 1946 року в Брегенц на Міжнародному святі, розпочавши турне містами Австрії. Ця назва – символ таборового вогнища й колишнього пластового життя – покликана була обігрівати співаків любов’ю до своїх традицій і освітлювати світлими спогадами звивисті стежки емігрантського життя. Архієпископ Відня дав письмове повноваження хорові під проводом проф. Туркевича супроводжувати українські Богослуження в Австрії та за її межами, а також влаштовувати концерти з релігійною програмою у церквах. Триумфальні виступи “Ватри” містами Австрії, Швейцарії, Німеччини (всього 240 за 1946–1949 роки), у тому числі в престижних залах (як віденський “Моцартеум” чи женецька “Реформація”), і радіотрансляції у цих же країнах відобразилися в захоплених відгуках критики. Зокрема, Л. Туркевич заслужив на титули “диригента великого формату”, “ідеалістичного керівника”, “глибокочутливого митця”, який мав “уміння сугерувати й оживляти” партитури завдяки властивому йому “еластичному способу диригування” [5, с. 252–253]. За професором Вернером із Зальцбурга, “школа, яку дав хорові

його керівник, досягає віртуозності”. Хор бачився “одним звуковим тілом”, в якому відчувалися “виразне національне обличчя”, “глибина народної душі”, “прадідівське мистецтво” [5, с. 253]. Його спів вирізняли “блискуча дисципліна”, “оркестральні ефекти”, “вимова... дуже виразна і добре зрозуміла”, “надприродні можливості”, “інструментальне ведення голосів”. Присутність на концертах впливових осіб різних країн із військових, дипломатичних і мистецьких кіл сприяла “амбасадорській репрезентації українського імени та культури” [5, с. 210] в Європі. Важливу роль у цьому відіграло й чудове виконання “Ватрою” таких шедеврів західноєвропейської хорової творчості як ораторія Й. Гайдна “Створення світу”, “Ода до радості” з Дев’ятої симфонії Л. ван Бетховена, пісні Й. Брамса. Мовою оригіналу хор співав також польські й французькі пісні. За статистикою І. Бодревича, секретаря та архіваріуса хору, програму “Ватри” за час існування в Європі складала 103 композиції, з них 31 літургійна пісня, 23 народних, 31 твір українського автора, 18 творів іноземних авторів [5, с. 246].

Отже, в цей період своєї діяльності на еміграції Л. Туркевич на високо-мистецькому рівні здійснював естетико-художню репрезентацію української та зарубіжної хорової музики (артистична функція), а також достойно долучився до церковно-ритуальної функції українського хорового мистецтва й надалі активно втілював її в ужитково-культуовому та концертному виконанні з “Ватрою” та іншими хоровими колективами. Розуміння митцем вагомості співаної Служби Божої для самоусвідомлення та зміцнення духовно-моральних основ українського народу йшло з генетичного коріння священничого роду, із закладених у дитинстві етичних вартостей. Усе це, поруч із толерантністю Л. Туркевича до інших націй, сприяло демонстрації краси й самобутності українського обряду перед чужинцями, в тому числі у храмах інших конфесій. Ще одним підтвердженням цього стала співпраця з пастором церкви баптистів Шраєром, який особисто займався організацією концертів “Ватри” на території Швейцарії. Крім того, звідси впливає участь Л. Туркевича в реалізації міжетнічно-інтеграційної функції українського хорового мистецтва, що проявлялася у солідарності представників будь-якої національної належності на основі мистецько-естетичних вражень (ширше – загальнолюдських культурно-гуманістичних цінностей).

Один із “ватрівців”, соліст д-р В. Боднар залишив спогади про способи вишколу хору Л. Туркевичем. За В. Боднаром, диригент “не любив дешевих ефектів, а виконував пісні згідно з інтенцією композитора. Кожну ноту треба було точно відспівати, бо він не любив «смарування»... Диригував всіма пальцями рук і не розмахував. Кожний палець в диригуванні мав своє завдання: піано, форте, крещендо чи де-крещендо... Любив здисциплінованість хору, був тактовним і нікого не ганив... Спочатку докладно вивчали партію, а опісля йшла інтерпретація і виконання в нюансах кожної пісні в програмі. Звичайно, програма концерту складалася з релігійної і світської частини і закінчувалася веселими піснями, як, наприклад, «Коломийка» проф. Гнатишина. Засадничо репертуар був різноманітний, добірливий, включав і класичні твори наших і світової слави композиторів” [1, с. 308].

У лютому 1949 року, завдяки допомозі оо. Василіян з Едмонтонa, Л. Туркевич із частиною хористів виїхав до Канади. Там доповнив “Ватру” новими співаками й працював над релігійним і світським репертуаром. Концертували Канадою та Америкою, усюди здобували прихильників. Виношуючи ширші творчі плани,

Л. Туркевич перебрався до Торонто на запрошення філії УНО (Українське Національне Об'єднання Канади). Взяв на себе роль головного промотора музичного життя, свідченням чого стало святкування 60-ліття поселення українців у Канаді цього ж року. З великою майстерністю диригент інструментував та інтерпретував перед багатотисячною публікою пісню С. Людкевича “За тебе, Україно” (присвячену емігрантам), канадський гімн і сцени з опери “Запорожець за Дунаєм” С. Гулака-Артемовського з участю оркестру, співаків-солістів і хору. Успішно діяв заснований Л. Туркевичем “Український театр міста Торонто”, що розпочав діяльність прем'єрою оперети “Чорноморці” М. Лисенка.

Диригент виступав і на інших імпрезах, влаштовуваних різними українськими організаціями (Український Студентський Клуб, Комітет Українців Канади, Спілка Української Молоді, Пласт). Зокрема, при СУМі вів чоловічий хор “Прометей” і дитячий хор. Шість років працював із жіночим хором “Чайка” під проводом ЖС ЛВУ (Жіночої Секції Ліги Визволення України). Репертуар хорів складала пісні різного характеру. Аранжування, виконані професором, вирізнялися майстерністю і збереженням народного характеру пісень, а саме насиченням мелодії контрапунктами чи імітаціями, збагаченням ходами інших голосів. Прикметною рисою праці Л. Туркевича було постійне розширення репертуару, вивчення творів українських композиторів молодшої генерації – Б. Лятошинського, К. Данькевича, А. Штогаренка та ін. Можна констатувати, що Л. Туркевич сповнював для українського хорового мистецтва діаспори консерваційно-стимулюючу функцію – зберігав існуючий хоровий репертуар (особливо заборонений в СРСР церковний) і примножував його, в тому числі власними творами, опрацюваннями та аранжуваннями. Багато літургійних пісень для своїх аранжувань Л. Туркевич почерпнув ще із церковної бібліотеки при храмі св. Юра у Львові [5, с. 51].

За його ініціативою 1952 року постав Музичний інститут ім. М. Лисенка, де Л. Туркевич вів класи фортепіано та вокалу (очолив заклад проф. І. Ковалів). Уся його громадсько-організаційна та педагогічна праця була скерована передусім на виховання молоді діаспори. За твердженням Л. Левицької, “він часто повторював слова Ціцерона, що: найкращий і найбільший подарунок, що його можемо дати державі, це освічена й добре вихована молодь” [5, с. 112]. “Його рішенням було заімпонувати новому поколінню шляхетною і багатою піснею” [5, с. 128]. Тому ще перед від'їздом до Торонто, дав концентрований вираз своїх міркувань у музикознавчому дослідженні, звертаючи особливу увагу на літургійний спів. “Уже в давніх часах чужинці, які відвідували Україну, захоплювалися красою нашого церковного співу... Співання в хорах належало до почесного обов'язку, підносило гідність і значення людини. Співання від дитинства впливало на фізичний розвиток голосів і вироблювало музикальність... На терені Злучених Держав (Сполучених Штатів Америки. – Н. С.) наша Церква опинилася в інших умовах, як це було в Батьківщині. Розпорошеність людей по країні створила те, що наплив молоді, яка мала б підтримувати ту нашу традицію, у великій мірі зменшувався. Через плекання наших культурних цінностей, зокрема церковної музики, можна більше людей прив'язати до нашого обряду”, – писав Л. Туркевич. Для підтримання належного рівня церковних хорів пропонував такі засоби: “1 – створення центру, яке кермувало б церковним музичним життям на терені Злучених Держав Америки і Канади. 2 – створення музичної

бібліотеки, яка уможлиблювала б диригентам користуватися нею. 3 – створення видавництва церковних пісень, добре зредагованих і виправлених. 4 – поїздки представника центру по парохіях, який би на місці давав вказівки й поради місцевим диригентам відносно стилю музики, добору пісень, їхнього виконання... Сповнення цих постулатів мало б великий вплив і на розвиток світського музичного життя, яке також не має належної опіки. Знаною річчю є те, що організації по різних місцевостях мають клопоти зі святкуванням різних національних академій з причини браку нотного матеріалу. Опіка і над цими справами мала б своє значення і в загальному суспільному житті” [5, с. 129–130]. Отже, Л. Туркевич доклав зусиль і до спонукально-дослідницької функції українського хорового мистецтва, що спрямовувала музикознавців і диригентів-практиків до теоретичних розробок та узагальнень у пошуках шляхів удосконалення хорового співу.

Переобтяжений численними обов’язками, Л. Туркевич знаходив час для праці зі своїм церковним мішаним хором при церкві Матері Божої Неустанної Помочі в Торонто. Для цього зробив численні аранжування літургійних і паралітургійних пісень. Співацька культура й складний багатоголосий репертуар колективу приваблювали не лише парафіян, а й представників інших націй і віросповідань. Він отримав назву “Прославний хор”, його запрошували для виступів у святинях різних конфесій, на радіо та на релігійних урочистостях.

1957 року Л. Туркевич керував і диригував постановкою опери А. Вахнянина “Купало” за участю Торонтського оркестру, хору, солістів Й. Гошуляка та М. Голинського. Вокально-симфонічний концерт української музики, підготований і виконаний великою кількістю учасників під проводом Л. Туркевича 1959 року (чоловічий хор “Прометей”, жіночі хори “Чайка” та “Арфа”), заслужив схвальні відгуки в пресі Торонто. Резонансними мистецькими подіями стали вокально-симфонічні концерти під батудою Л. Туркевича першої половини 1961 року – до Свята Соборності України, з нагоди 100-річчя смерті Т. Шевченка та на традиційній зустрічі українців Канади й Америки, присвяченій Шевченківським роковинам. На всіх концертах лунав поруч із канадським, гімн України, перше інструментування якого належало Маестро.

На жаль, у розквіті творчих сил важка хвороба призвела до передчасного відходу видатного диригента у Вічність. Мелодія його життя обірвалася 4 листопада 1961 року.

Внесок Л. Туркевича до соціокультурного функціонування українського хорового мистецтва діаспори важко переоцінити. Завдяки йому хорова діяльність українських емігрантів була піднесена на належну висоту й не лише стала конкурентно-спроможною у світовому вимірі, але багато в чому перевершила досягнення інших народів.

Список використаної літератури

1. Боднар В. Спогад з нагоди 40-ліття хору “Ватра” / Д-р В. Боднар // 3 моїх життєвих доріг. – Львів ; Парма, 1999. – С. 307–310.

2. Бодревич І. Большевицький в’язень / І. Бодревич // Левицька Л., Бодревич І. Лев Туркевич. Життя і творчість / Л. Левицька. – Торонто, 1965. – С. 257–260.

3. *Витвицький В.* Станіслав Людкевич зблизька / В. Витвицький // Музикознавчі праці. Публіцистика/упор. Л. Лехник]. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, 2003. – С. 206–214.

4. *Карась Г.* Музина культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття / Г. Карась. – Івано-Франківськ : Типовіт, 2012. – 1164 с.

5. *Левицька Л.* Лев Туркевич. Життя і творчість / Л. Левицька, І. Бодревич. – Торонто, 1965. – 360 с.

6. *Людкевич С.* З музичного руху / С. Людкевич // Дослідження, статті, рецензії, виступи. Т. 2 / упор. З. Штундер]. – Львів : Дивосвіт, 2000. – С. 485–486.

7. *Людкевич С.* Концерт “Львівського Бояна” / С. Людкевич // Дослідження, статті, рецензії, виступи. Т. 2 / упор. З. Штундер]. – Львів : Дивосвіт, 2000. – С. 497–498.

8. *Мельничук П.* Про хор “Ватра” та його диригента / П. Мельничук / Левицька Л. Лев Туркевич. Життя і творчість / Л. Левицька, І. Бодревич. – Торонто, 1965. – С. 300–305.

9. *Рудницький А.* Українська музика : Історично-критичний огляд / А. Рудницький. – Мюнхен : Дніпрова хвиля, 1963. – 406 с.

10. *Штундер З.* Станіслав Людкевич. Життя і творчість / З. Штундер. – Т. 2. (1939–1979). – Жовква : Місіонер, 2009. – 360 с.

Стаття надійшла до редколегії 12.09.2014

Прийнята до друку 21.10.2014

CREATIVE WORKS OF LEV TURKEVYCH IN CONTEXT OF SOCIAL AND CULTURAL FUNCTIONING OF UKRAINIAN CHORAL ART OF WESTERN DIASPORA

Natalia SYNKEVYCH

*The Department of Methodology of Music Education and Conducting,
Drohobych State Pedagogic University named after Ivan Franko,
str. Ivan Franko, 24, Drohobych, Ukraine, 82100,
tel.: 067-97-71-397; e-mail: synkewych@mail.ru*

Among artists of the diaspora who dedicated themselves to the organization of choirs and conducting there is a figure of Lev Turkevych. The article deals with many-sided work of a famous Ukrainian conductor from the middle 20th century. Master's high spirituality, talents and good education are mentioned.

He studied in High Music Institute named after M. Lysenko and Lviv conservatory named after K. Shymanovskiy, later an Music Academi in Vienna and Vienna University. His main periods of creative work: between the wars, German occupation of Lviv, emigration and Canadian are outlined.

During between the war period in Lviv Turkevych gave concerts as a cellist in different ensembles. He also started conducting choirs “Lvivskiy Boian”, “Bandurist”, Lviv Symphony Orchestra. After graduating the conservatory he worked as an assistant conductor in Lviv Opera

Theatre. He became the first Ukrainian operatic conductor in Halychyna. He conducted all his repertoire by heart without using a tuning fork.

Until 1939 he worked as a music professor and conductor in Warsaw and Poznan. After coming back to Lviv became a professor in Lviv conservatory. In 1941 was appointed the main conductor in Lviv Opera Theatre. Thanks to Turkevych the Opera House got a much higher artistic level. In between the war period L. Turkevych also worked as a composer: wrote circular and liturgical music.

In 1944 L. Turkevych's family emigrated to the West. During "the camp period" being in Austria, the conductor continued to perform. He was invited to conduct the choir "Dumka" that was reorganized in 1946 and renamed "Vatra".

Under difficult conditions in "camps for moving people" L. Turkevych had everyday rehearsals. His persistent work and good repertoire gave a chance to have successful concerts. The choir "Vatra" informed Western Europe about Ukraine, liberating struggle, rich folklore, composer's creative works and ancient church and song culture.

During 1946–1949 there were 240 concerts in cities of Austria, Switzerland and Germany. They performed in prestigious capital halls as well as in different churches. They got numerous favourable reviews in the press.

In 1949 Turkevych went to Canada. In Toronto he became the main promoter of music life. He founded "The Ukrainian Theatre of the City of Toronto", conducted men's, children's and women's choirs. In 1952 on Turkevych's initiative Music Institute named after M. Lysenko was opened where Turkevych taught piano and vocal. His social, organizational and pedagogic work was aimed at educating the young in the diaspora.

Besides, Turkevych worked with one of the church choirs in Toronto. The choir mastered complicated polyphonic repertoire, it was invited to sing in different churches on the radio.

Turkevych met untimely death after a serious illness.

Turkevych's contribution to social and cultural functioning of the Ukrainian choral art is really significant. Thanks to him choral works of Ukrainian emigrants reached its height and surpassed the achievements of other nations in this sphere.

Keywords: conductor, choir, church and secular repertoire, diaspora, concert.